

О.В. Скрипник

PhD

ORCID: 0000-0001-5322-1075

*Київський національний університет будівництва і архітектури,
м. Київ, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ПОЗАБІРЖОВИХ Ф'ЮЧЕРСІВ ЯК ФОРМА ЗАХИСТУ ПІДПРИЄМСТВ БУДІНДУСТРІЇ ТА ПОКУПЦІВ БУДМАТЕРІАЛІВ ВІД НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Однією із форм захисту виробників будматеріалів від негативних наслідків економічних криз може бути використання контрактів, які передбачають фіксацію ціни на будматеріал при замовленні його партії ще до моменту її виготовлення.

Сутність даної системи полягає у тому, що при включенні певного будівельного матеріалу до проекту будівництва замовник чи девелопер бронює у виробника безпосередньо або через дистриб'ютора його певний обсяг і сплачує аванс (гарантійний депозит) у розмірі певного відсотку від суми угоди. Якщо потім покупець відмовляється від даної угоди, то аванс повертається йому за винятком штрафних санкцій, які тим більші, чим раніше відбулася відмова (оскільки від цього залежить тривалість часу, протягом якого виробник будматеріалу користувався його авансом). Оформити дану операцію можна, наприклад, за допомогою попередньої угоди купівлі-продажу будматеріалу або форвардної угоди [3]. Далі у процесі будівництва покупець викупляє замовлений обсяг будматеріалу за визначеними у вказаній угоді цінами, а якщо виробник відмовиться постачати товар на даних умовах, то вже він сплачуватиме покупцю штрафні санкції.

Слід зазначити, що якщо передбачити у даних форвардних контрактах можливість їх анулювання за бажанням покупця (із виплатою продавцю штрафних санкцій), то ми по суті отримаємо систему ф'ючерсної торгівлі [3], яка, втім, матиме низку відмінностей від системи біржових ф'ючерсів, зокрема:

- вартість ф'ючерса на будматеріал буде дорівнювати його вартості на ринку спот;
- ф'ючерс на будматеріал не буде безособовим, тобто у договорі чітко буде вказаний продавець і покупець;
- даний контракт не буде цінним папером;
- емітентом ф'ючерса є не біржа, а конкретний виробник будматеріалу.

При цьому ціною фіксації цін на будматеріал для його покупця буде розмір гарантійного депозиту, сплаченого ним виробнику, оскільки саме цей розмір визначатиме вигоди і втрати від даної угоди як для покупця, так і для продавця ф'ючерса. Так якщо фактичний розмір авансу за ф'ючерсним контрактом, встановлений виробником будматеріалу, буде нижче за рівноважний (тобто той розмір авансу, при якому покупець ф'ючерсу, не отримає жодного прибутку чи збитку у результаті даної угоди), то покупець будматеріалу при укладанні ф'ючерсного контракту отримуватиме певний вигреш порівняно із купівлею будматеріалу в майбутньому за ціною, яка діятиме на той момент. Але це не означає, що виробник будматеріалу при укладанні ф'ючерсного контракту із авансом, який менше рівноважного, буде у програді. Якщо ж він використає отриманий від покупця аванс на розширення чи вдосконалення виробництва, наприклад, замість банківського кредиту, або ж для своєчасної виплати податків, щоб уникнути штрафів, або навіть покладе його на депозит в банк, то може отримати, окрім впевненості у реалізації ще не виготовленої продукції, також і додатковий прибуток від даної угоди. Також у результаті укладання ф'ючерсного контракту виробник отримує економію складських витрат, оскільки будматеріал для постачання за даним ф'ючерсом може бути виготовлений безпосередньо перед погашенням ф'ючерса і гарантовано буде відвантажений (а якщо ні, то виробник автоматично спише із авансу покупця передбачені ф'ючерсною угодою штрафні санкції).

Слід зазначити, що регулюючи розмір авансового внеску, передбаченого у ф'ючерсному контракті, виробник може змінювати обсяги продажу ф'ючерсів на будматеріал залежно від зміни своєї потреби у додаткових оборотних коштах, і таким чином повністю відмовитись від банківських кредитів типу овердрафт, а також зменшити обсяг позик за інвестиційними банківськими кредитами (у випадку необхідності їх отримання).

Слід зазначити, що для ефективного функціонування системи ф'ючерсної торгівлі будматеріалами необхідно виконання таких умов:

1. Однорідність продукції.
2. Значна кількість її покупців.
3. Стійка тенденція зростання цін на даний будматеріал.
4. Забезпеченість ф'ючерсних контрактів реальною пропозицією будматеріалу та наявність штрафних санкцій за їх невиконання.

Збільшити попит на ф'ючерси на будматеріали можна за рахунок використання роловера – тобто продовження терміну дії ф'ючерса на наступний період [3]. Це дозволить власникам ф'ючерсів не приймати

на зберігання будматеріал, якщо з якоїсь причини реалізація будівельного проєкту уповільнилась чи відклалася. Також роловер зможуть здійснити ті власники ф'ючерса, що не можуть вчасно оплатити його повну вартість, однак водночас не хочуть розривати його із сплатою штрафних санкцій.

За роловер виробник будматеріалу стягуватиме із власника ф'ючерса комісію, оскільки будматеріал для виконання зобов'язань за даним ф'ючерсом вже виготовлено, і тепер виробнику доведеться зберігати його на складах, шукаючи на нього інших покупців (при цьому вартість роловера при цьому буде тим вище, чим на довший термін покупець відкладає купівлю будматеріалу). Іншим варіантом вирішення вказаної проблеми може бути організований за посередництва виробника будматеріалу перепродаж ф'ючерсів іншому покупцю, аналогічно до того, як девелопери організовують для покупців нерухомості купівлю-продаж квартир за переуступкою майнових прав на них.

Ще одним варіантом розвитку системи попереднього продажу будматеріалів може бути запровадження опціонів «CALL» європейського типу – контрактів, що передбачають право (але не обов'язок) їх покупця купити певний обсяг будматеріалу за фіксованою ціною (ціною, що діяла на момент купівлі опціону) в конкретний день. Такі контракти можуть укладати потенційні покупці будматеріалу, що не хочуть чи не мають можливості сплачувати значний аванс за ф'ючерсний контракт, однак готові сплатити декілька відсотків від суми угоди, щоб зафіксувати для себе його ціну. Укладати такі контракти виробникам будматеріалів слід обмежено, оскільки під них також потрібно буде виготовити певний обсяг будматеріалу, який при цьому може бути як викуплений власником опціону у випадку погашення цього опціону, так і не викуплений ним, якщо з певних причин він не схоче пред'явити даний опціон до погашення.

Для виробника будматеріалу опціони вигідні тим, що дають йому додаткові прибутки від продажу партії будматеріалу, які отримуються набагато раніше продажу даної партії. При продажі ж ф'ючерсних контрактів додатковий прибуток виробник газобетону може отримати тільки від штрафних санкцій у випадку відмови покупця від виконання ф'ючерсного контракту.

Слід зазначити, що ціну опціонів (так само, як і розмір авансу за ф'ючерсним контрактом) визначає виробник газобетону, то змінюючи цю вартість, він може змінювати попит на ці опціони залежно від власної потреби у додаткових обігових коштах.

Асортимент опціонів на будматеріали ми пропонуємо зробити аналогічним до асортименту ф'ючерсів на них.

Слід зазначити, що для таких опціонів виробники будматеріалів також мають створити вторинний ринок за власного посередництва. Що ж стосується традиційної для біржових опціонів опції їх викупу та анулювання емітентом до моменту строку погашення за зверненням покупця, то у даному випадку ми вважаємо таку опцію недоцільною, оскільки вона збільшуватиме трансакційні витрати продавця на систему опціонів та ускладнить планування виробничої програми. Роловер опціонів передбачати також не доцільно.

Слід зазначити, що для того, щоб уникнути проблем із державним регулюванням ринку ф'ючерсів і опціонів (яке, відповідно до ст. 21 ЗУ «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» в Україні здійснює Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [1]), дані контракти недоцільно називати саме так. Так ф'ючерсний договір може бути юридично оформлений як договір постачання, а опціонний – як попередній договір купівлі-продажу - договір, сторони якого зобов'язуються впродовж певного терміну (у певний термін) укласти договір в майбутньому (основний договір) на умовах, встановлених попереднім договором. (ст. 635 ЦК України [2]).

Таким чином, використовуючи запропоновану нами систему ф'ючерсів та опціонів виробники газобетону можуть вдосконалити свою цінову політику, забезпечивши суттєву економію девелоперам, що згодні придбати газобетон за попереднім замовленням, а собі отримання додаткових оборотних коштів абсолютно безкоштовно, а у деяких випадках і додаткових прибутків.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 1, ст. 1.
2. Цивільний Кодекс України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356.
3. Гойко А.Ф. Скрипник А.Л., Четверіков Ю. Гроші та кредит: Навч. посіб. К.: Вид-во КНУБА, 2010. 244 с.
4. Гойко А. Ф. Организация рынка финансового капитала и инвестиций в Украине. К.: Будівельник, 1995. 208 с.
5. Сорокіна, Л.В., Гойко, А.Ф. Дослідження економічних важелів забезпечення розвитку будівельної галузі. Будівельне виробництво. 2015. №58. С. 88–96.
6. Беленкова О.Ю., Цифра Т.Ю., Шашко М.М. Впровадження світового досвіду фінансування доступного житла через систему будівельно-ощадних кас в Україні. Проблеми системного підходу в економіці. 2010. №3.: URL: http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/PSPE/2010_3/index.h